

UNGDOMSUDDANNELSER - SKAL VÆRE FOR ALLE

Sammenslutningen af
Unge Med Handicap

Indhold

Indledning	3
Metode	3
Målgruppen	5
Begrebsafklaring	7
Handicapbegrebet	7
Tilgængelighed	7
Tendenser på ungdomsuddannelser	9
Frafald	9
Valg af uddannelse	11
Forsinkelser	12
Støtte og Hjælp	13
Tilgængelighed og inklusion	15
Fysisk tilgængelighed	15
Social tilgængelighed	16
Forståelse	18
Danske Erhvervsskoler og –Gymnasier: Plads til alle unge på ungdomsuddannelserne	20
LAndssammenslutningen af Handelsskoler: Vi går forrest i kampen; alle skal have lige adgang til uddannelse	21
Danske Handicaporganisationer: Unge med handicap kan og vil bidrage	23
Erhvervsskolernes Elevorganisation: Det er en fælles og Vigtig kamp For Danmark	25

INDLEDNING

Sammenslutningen af Unge Med Handicap, der er en paraplyorganisation for unge med handicap – det være sig fysiske, psykiske, kognitive, sensoriske funktionsnedsættelser – arbejder for, at unge med funktionsnedsættelse kan leve det ungeliv, de ønsker.

For hovedparten af unge, er ungdomsuddannelser en del af ungelivet. At tage en ungdomsuddannelse er et af de vigtige steps i livet. For uden en ungdomsuddannelse er der ingen videreuddannelse, og ingen faglærte jobs. Derfor er det også et vigtigt område for Sammenslutningen af Unge Med Handicap, der med nærværende rapport ønsker at sætte fokus på, om unge med funktionsnedsættelse har *lige* muligheder for at deltage i, og gennemføre en ungdomsuddannelse, som andre unge.

Mange af de forhold, som vil skabe et bedre og mere udbytterigt studieliv for unge med funktionsnedsættelse, er helt nødvendige for, at netop den gruppe af unge inkluderes og fastholdes i uddannelsessystemet, og efterfølgende kan blive en del af arbejdsmarkedet. Men de løsninger, der er på udfordringer for unge med funktionsnedsættelse, er også løsninger, som vil være gavnlige for flertallet af studerende.

Når der arbejdes handicappolitisk på uddannelsesområdet, vil det oftest være under parolen; Nødvendigt for nogle, til gavn for alle.

METODE

Sammenslutningen af Unge Med Handicap og Tænk tanken Perspektiv har udformet og udsendt et kvantitativt spørgeskema, hvor der også har været mulighed for at give uddybende svar. Spørgeskemaet er besvaret af 1.478 respondenter. Der er 311 respondenter, der har tilknytning til en ungdomsuddannelse, og har en funktionsnedsættelse. Det vil sige, at de går på en gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse, da de besvarer spørgeskemaet, og de har en fysisk, psykisk, kognitiv, kommunikativ eller sensorisk funktionsnedsættelse. Nærværende rapport behandler disse unges besvarelser. Data fra unge, der går på videregående eller mellemlange uddannelser, behandles i en særskilt rapport udarbejdet af Tænk tanken Perspektiv. Ligesom SUMH præsenterer undersøgelsens samlede datasæt i en ligeledes særskilt rapport.

Data præsenteres i denne rapport, således at den **samlede respondentgruppe på 311 respondenter, benævnes "Ungdomsuddannelse"** i figurer. Denne respondentgruppe deles op i to undergrupper, henholdsvis respondenter der går på erhvervsskoler, som benævnes **"Erhvervsuddannelse"**, og gymnasiale uddannelser, der **benævnes "Gymnasial uddannelse"**. Under de gymnasiale uddannelser, findes respondenter fra HF, VUC og almene gymnasier. Hvis der i teksten eller figur ikke eksplicit nævnes enten erhvervsskole eller gymnasial uddannelse, vil data og figurer vedrøre den samlede respondentgruppe, altså både respondenter fra erhvervsskoler og gymnasiale uddannelser.

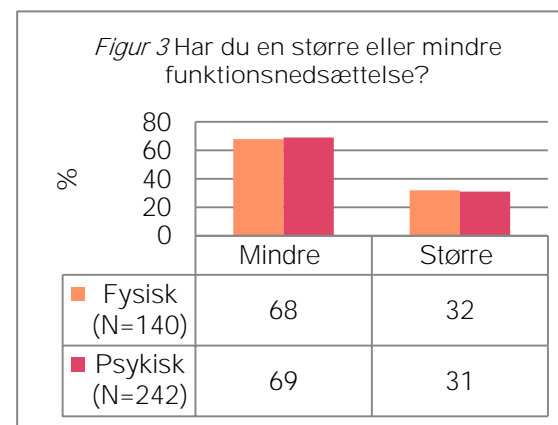
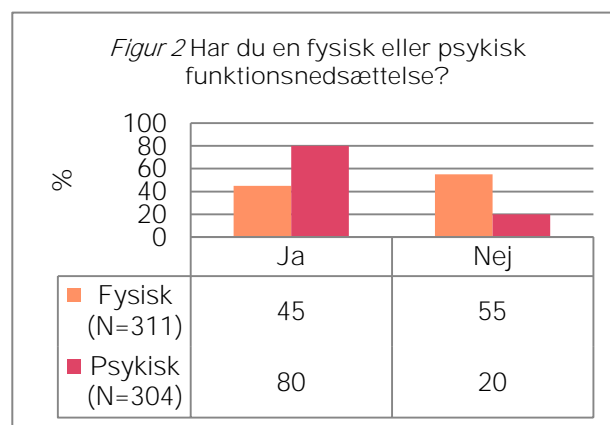
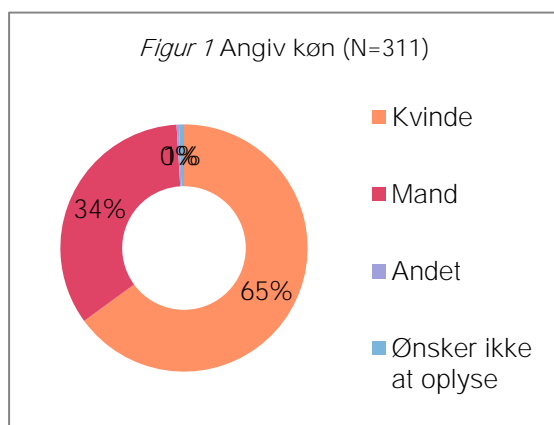
Respondentgruppens størrelse, og det at distributionen af spørgeskemaet er sket via uddannelsesinstitutioner, netværk og interesseorganisationer, betyder, at det ikke er et repræsentativt udsnit af den mulige population. Der kan derfor ikke siges noget repræsentativt ud fra data. Men data siger, hvordan en gruppe af studerende med funktionsnedsættelse oplever det at være ung og en del af ungdomsuddannelserne anno 2018/2019. Data kan derfor pege på tendenser, som er interessante at sætte fokus på for at sikre, at unge med funktionsnedsættelse kan blive inkluderet i uddannelsessystemet, og få det samme udbytte ud af deltagelse, som andre unge.

Der er i spørgeskemaet stillet 127 spørgsmål. De er ikke alle behandlet i nærværende rapport, da mange spørgsmål er afhængige af, at der er svaret på en bestemt vis i forrige spørgsmål. Det betyder, at med respondentgruppens størrelse på 311 respondenter, så er flere af spørgsmålene besvaret af så lille en gruppe, at det ikke kan bruges til at pege på mere generelle tendenser, hvorfor flere spørgsmål er undladt i denne rapport. Der er ved alle spørgsmål angivet populationens størrelse ($N=x$), så læser selv har mulighed for at danne sig et billede af populationens størrelse ved det pågældende spørgsmål.

MÅLGRUPPEN

Respondenterne er overvejende kvinder (65 %) (figur 1). 45 % af respondenterne har en fysisk funktionsnedsættelse, hvilket svarer til 140 respondenter. Funktionsnedsættelser kan vedrøre bevægeapparatet, nedsat syn, hørelse eller taleevne, indre organer, epilepsi, sklerose, cerebral parese, lammelse, muskelsvind, rygmarvsbrok, mv. 80 % har en psykisk funktionsnedsættelse, hvilket svarer til 243 respondenter. Det kan være skizofreni, psykose, depression, mani, bipolar lidelse, stress, fobi, angst, autisme, aspergers, ADHD, indlæseringsvanskeligheder, dysleksi, mv (figur 2). Der er derfor omkring 72 af respondenterne, der har angivet både en fysisk og en psykisk funktionsnedsættelse, hvilket svarer til 23 %.

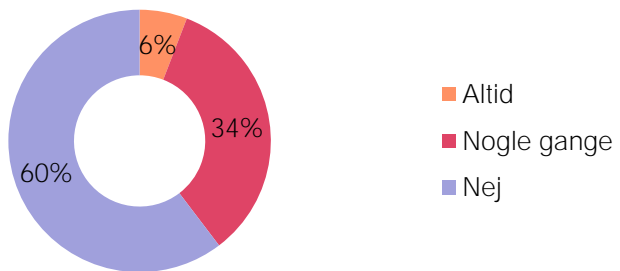
2 ud af 3 af respondenterne oplever, at det er en mindre funktionsnedsættelse, og det er uanset om det er en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse (figur 3).

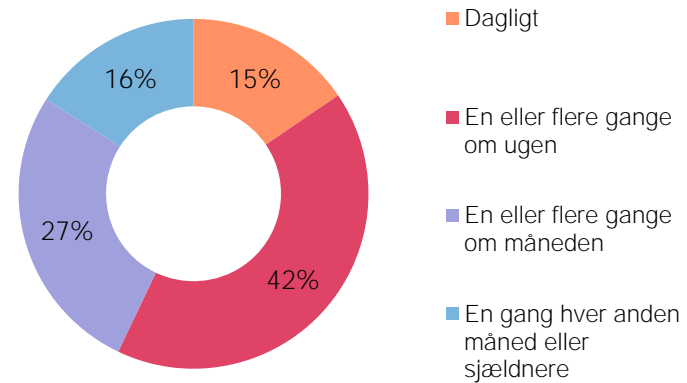
Respondenterne har overvejende ikke-synlige handicaps, idet 60 % af respondenterne svarer, at en fremmed inden for 5 minutter ikke vil lægge mærke til funktionsnedsættelsen, og 34 % svarer, at det vil en fremmed kun kunne se nogle gange (figur 4).

Over halvdelen (57 %) af respondenterne, oplever sig begrænset, dagligt, eller en til flere gange om ugen, og en fjerdedel (27 %) oplever sig begrænset en eller flere gange om måneden. 16 % oplever, at det er sjældnere (figur 5).

Figur 4 Vil en fremmed i løbet af 5 minutter lægge mærke til dit handicap?(N=290)

Figur 5 Hvor ofte har du været begrænset indenfor det sidste år?(N=226)

BEGREBSAFKLARING

HANDICAPBEGREBET

I det kvantitative spørgeskema, og i denne rapport, er det det relationelle handicapbegreb, der sætter rammen for forståelsen af handicapbegrebet

Det relationelle handicapbegreb skelner mellem funktionsnedsættelse og handicap. Den unge lever med en funktionsnedsættelse, der er relateret til en fysisk eller psykisk nedsættelse af sanser, funktioner eller kognitive evner. Det er i mødet med udfordringer i hverdagslivet, at handicappet opstår, hvilket gør, at de unge med funktionsnedsættelse ikke kan leve på lige vilkår med andre. Men samtidig minimeres handicappet, når den unge tilbydes kompensation.

Funktionsnedsættelse + Barrierer/ udfordringer = Handicap

Funktionsnedsættelse + minimere barrierer eller kompensation = Lige muligheder

TILGÆNGELIGHED

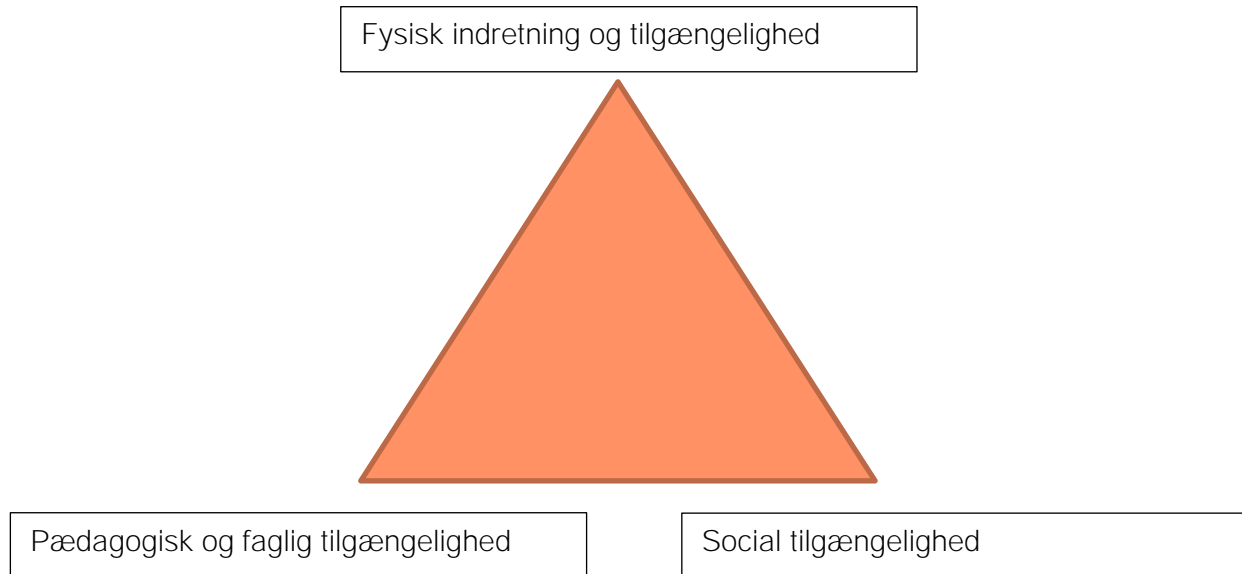
Sammenslutningen af Unge Med Handicap har siden 2013 arbejdet med et bredt tilgængelighedsbegreb, der dækker over tre aspekter af tilgængelighed.

Fysisk tilgængelighed, som er den udbredte forståelse for begrebet tilgængelighed, og som dækker over tilgængelighed til bygninger og faciliteter i bygningerne. Den fysiske tilgængelighed er helt nødvendig for at komme ind og kunne deltage i undervisning, og det sociale liv på ungdomsuddannelserne. Men fysisk tilgængelighed er ikke tilstrækkeligt for, at man som ung med funktionsnedsættelse får det fulde udbytte ud af at være studerende – både fagligt og socialt.

Faglig/pædagogisk tilgængelighed handler om, hvorvidt undervisningen er tilgængelig. Det kan for eksempel handle om, hvorvidt pensumlisten er tilgængelig i tilstrækkelig tid, forud for undervisningen til, at pensum kan erhverves gennem Nota (oplysningssystem for blinde, svagtseende og ordblinde), eller om undervisningsformen, samt andre studietilbud er tilrettelagt på en måde, der tilgodeser funktionsnedsættelser. Dette værende tilstrækkelig med pauser, anvendelse af forskellige didaktiske læringsmetoder, mv.

Social tilgængelighed handler om, at den studerende med funktionsnedsættelse kan deltage i det sociale liv på studiet på lige fod med andre studerende. Det kan handle om, hvorvidt der er elevator til studenterbaren i kælderens, om rusprogrammet med program fra morgen til aften (sen nat) 5 dage i træk, med kun få indlagte pauser. Det kan handle om, hvorvidt kulturen på studiet inviterer til åbenhed omkring sårbarhed mv.

Der er i spørgeskemaet spurgt ind til de forskellige former for tilgængelighed, og de vil også blive behandlet i nærværende rapport på baggrund af ovenstående forståelse af begreberne. Uddybning af dette findes i: *"Hvordan kan uddannelsesinstitutioner inkludere studerende med handicap"*, der findes på SUMHs hjemmeside.

TENDENSER PÅ UNGDOMSUDDANNELSER

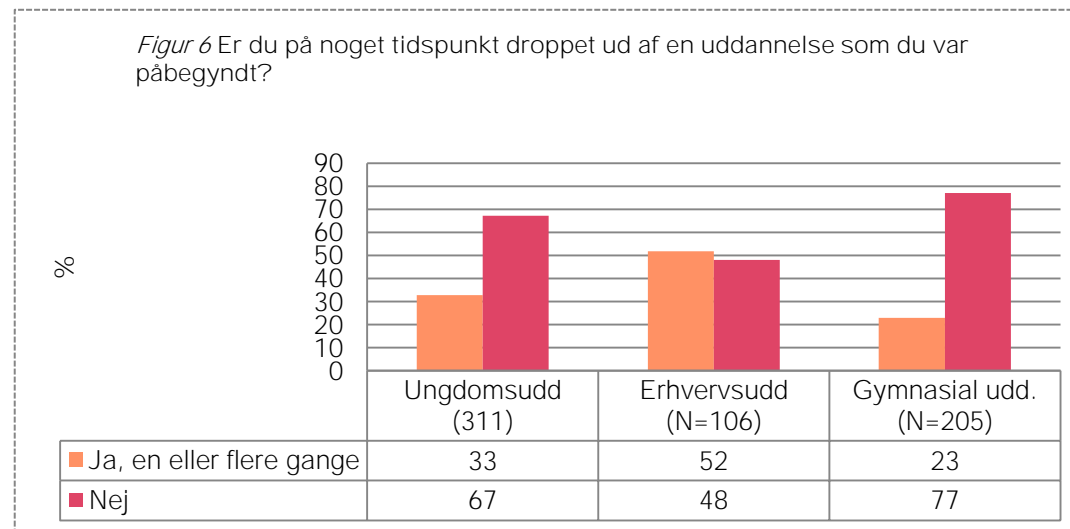
I det følgende afsnit vil data blive fremlagt inden for temaer, der handler om frafald og fastholdelse – og her har både tilgængelighed, åbenhed, hjælpemidler og støtteordninger en betydning, hvorfor det er disse data, vi ser nærmere på.

FRAFALD

Hver tredje af respondenterne har et eller flere frafald fra uddannelse bag sig. For respondenter på gymnasialuddannelser er det hver fjerde, mens det for respondenter på erhvervsuddannelserne er hver anden.

Den overvejende grund til at stoppe på en uddannelse for respondenterne, er handicap, sygdom og stress, samt oplevelsen af ikke at kunne leve op til faglige krav og passe ind i det sociale liv.

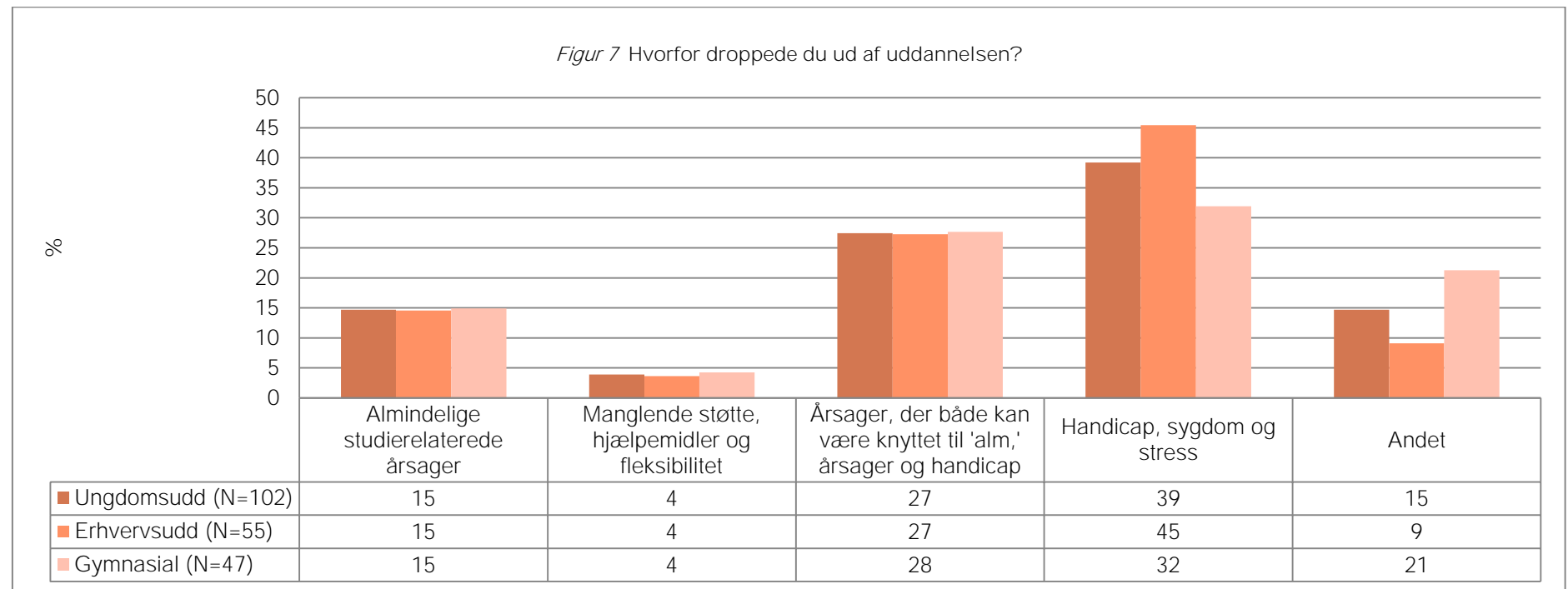
Ser vi på frafald på ungdomsuddannelserne, har 33 % på ungdomsuddannelserne angivet, at de har et eller flere frafald bag sig.

Der gemmer sig en meget interessant forskel mellem erhvervsuddannelser og gymnasiale uddannelser, idet 52 % af respondenterne, der er på erhvervsskoler, har et eller flere frafald bag sig, mens det tilsvarende tal for respondenter, der er på gymnasiale uddannelser, er 23 % (figur 6).

Årsagerne til frafald er også interessante at se på, idet alle respondentgrupper angiver årsager, der er knyttet til handicap, sygdom og stress, som den overvejende grund til frafald. Igen ligger erhvervsuddannelserne (45 %) over de gymnasiale uddannelser (32 %) (figur 7). Herimod angiver under 5 % af respondenterne manglende støtte og vejledning som årsag til frafald, hvilket er positivt (figur 7). 4 % angiver manglende støtte, hjælpemidler og fleksibilitet som årsag til frafald. Det er positivt, men det er væsentligt at være opmærksom på at manglende støtte, hjælp og fleksibilitet angives af 35 % som årsag til forsinkelse (Jf. figur 10).

Årsager til frafald kan også være andre forhold, som både kan være knyttet til handicap og "almindelige årsager", hvor respondenterne har haft svarmulighederne; "Jeg fik mulighed for at vælge en anden uddannelse" og "Uddannelsen var ikke noget for mig". Dette for eksempel værende, at man ikke oplever at leve op til faglige krav, eller har for højt fravær, eller ikke oplever at passe ind i det sociale miljø. De svarmuligheder er samlet under "Årsager, der både kan være knyttet til almindelige årsager og handicap" i figur 7. Der ligger andelen af elever på hhv. 27 % og 28 % for erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser. Oplevelsen af ikke at leve op til de faglige krav, og ikke passe ind socialt, er derfor opmærksomhedspunkter, som ungdomsuddannelserne med fordel kan være nysgerrige på.

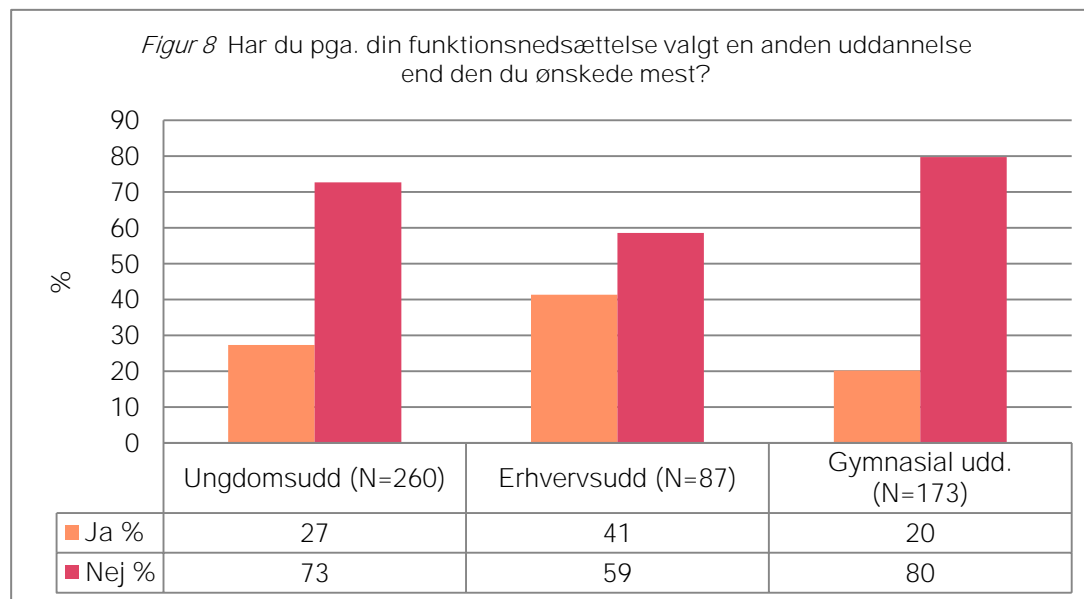

VALG AF UDDANNELSE

Cirka hver fjerde af respondenterne, der går på en ungdomsuddannelse oplever, at de har valgt en anden uddannelse end den de ønsker. Andelen er dog forskellig for erhvervsuddannelserne og de gymnasiale uddannelser.

Samlet set oplever 27 % af respondenter på ungdomsuddannelserne, at de har valgt en anden uddannelse end den, de ønsker, grundet deres funktionsnedsættelse. For respondenterne på erhvervsuddannelser er det hele 41 %, mens det for de gymnasiale uddannelser er 20 % (figur 8).

Det kan være værd at have en opmærksomhed på dette punkt, særligt for erhvervsuddannelsesområdet, fordi motivationen for gennemførelse og fastholdelse af uddannelse kan påvirkes af, om man er dér, hvor man allerhelst vil være, eller om uddannelsesvalget er anden- eller tredjeprioritet.

FORSINKELSER

Omkring hver fjerde af respondenterne på ungdomsuddannelserne oplever forsinkelse. Dem, der oplever forsinkelse, tilskriver det enten deres funktionsnedsættelse, sygdom og stress, eller manglende støtte og hjælpemidler.

Forsinkelse på uddannelsen er ligeledes interessant at se på, og her oplever 27 % af respondenterne på ungdomsuddannelserne at være forsinket, og der er kun en mindre variation på svar mellem gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser (figur 9).

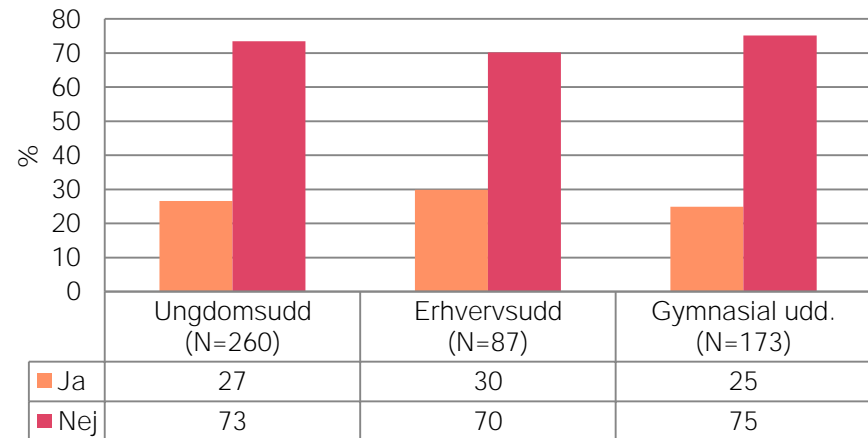
I forhold til årsager til forsinkelse er det igen handicap, sygdom eller stress, der angives som den overvejende grund, ligesom det var ved frafald.

Til forskel fra årsager til frafald, hvor det er 4 % af respondenterne (figur 7), der angiver manglende hjælpemidler og støtte som årsager til frafald, er det 35 % af respondenterne, der angiver manglende hjælpemidler og støtte som årsag til forsinkelse (figur 10).

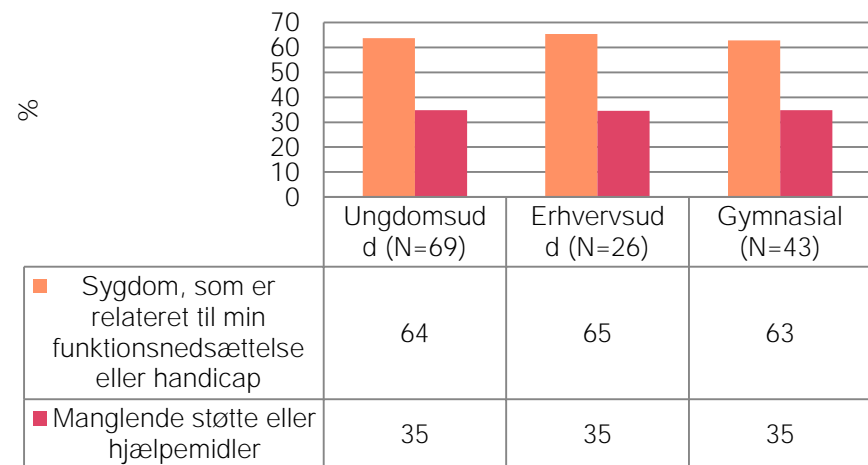
Altså har mere end hver 3. respondent fra ungdomsuddannelser oplevet, at de ikke har de hjælpemidler og støttemuligheder, der evt. ville kunne minimere forsinkelserne (figur 10).

Bedre muligheder for støtte og hjælpemidler på ungdomsuddannelserne ser derfor ud til at være et nemt redskab til at få nedbragt forsinkelserne på ungdomsuddannelserne blandt unge med funktionsnedsættelse.

Figur 9 Er du blevet forsinket i fht. den normerede tid på din nuværende uddannelse?

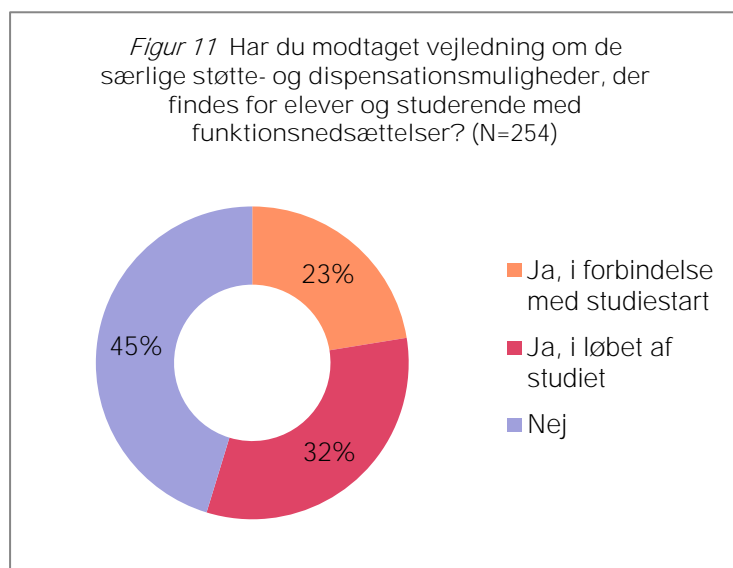

Figur 10 Hvad er årsagen til at du er blevet forsinket?

STØTTE OG HJÆLP

Den Specialpædagogiske støtte (SPS), der kan tilbydes unge med funktionsnedsættelse, opleves som god og betydningsfuld for, om den unge oplever at kunne gennemføre uddannelsen. Dog peger undersøgelsen også på, at tæt på hver anden ikke har kendskab til SPS. Dette er tankevækkende, fordi omkring hver 3. respondent på ungdomsuddannelser oplever, at de ikke har den nødvendige støtte, der vil kunne mindske forsinkelser.

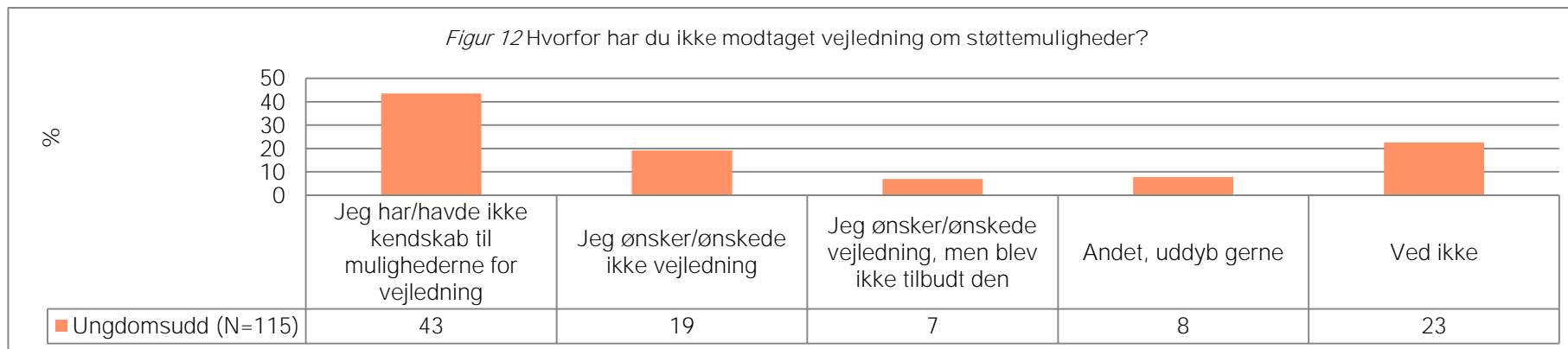

SPS er en individuel kompenserende støtteordning, der skal sikre, at unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser, eller tilsvarende svære vanskeligheder, har mulighed for at uddanne sig på lige fod med andre.

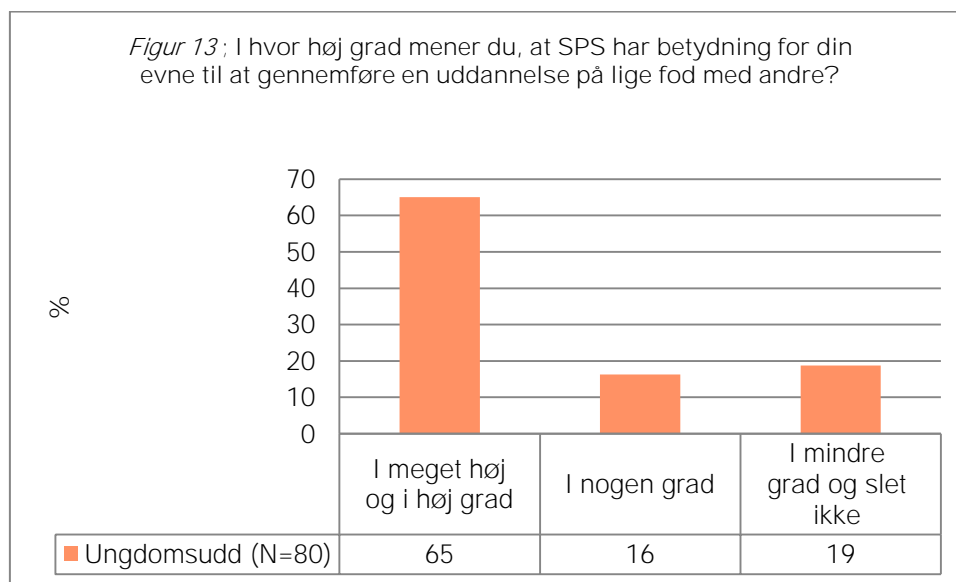
”Evaluering af specialpædagogisk støtte på ungdomsuddannelserne” (EVA, 2019) viser, at flere uddannelsesforløb tilbyder SPS i 2017 (9 %) end i 2008 (3 %). I antal svarer det til, at næsten 20.000 elever modtog SPS på ungdomsuddannelserne i 2017, mens det blot var knap 3.000 elever i 2008 (Faktaark s. 2, EVA, 2019).

Tallene fra ovenstående rapport viser, at der et stykke vej endnu. Det ses ligeledes i nærværende undersøgelse, idet 45 % af respondenterne på ungdomsuddannelserne angiver, at de ikke har modtaget vejledning om SPS støtte (figur 11). Af dem angiver 43 % af respondenterne, at de ikke har modtaget vejledning, fordi de ikke kendte til ordningen, og 7 % angiver, at de ikke har fået vejledning, selv om de ønskede den (figur 12).

At halvdelen af respondenterne ikke har fået vejledning, fordi de ikke kendte tilbuddet, eller ikke fik den tilbudt, selv om de ønskede det, er problematisk.

Dette skal særligt ses i lyset af, at SPS opleves som havende stor betydning for mulighederne for at gennemføre en uddannelse af dem, der får støtten. Dette kan ses ved, at 65 % af respondenterne på ungdomsuddannelserne, der får SPS-støtte, har svaret, at de oplever, at SPS har en høj og meget høj grad af betydning for gennemførelsen af studiet (figur 13). Det er derfor vigtigt, at de studerende, der har et behov, faktisk får viden om og vejledning om SPS-ordningen. Kun hver 5. af respondenterne på ungdomsuddannelsen oplever, at SPS har mindre eller slet ingen betydning (figur 13).

TILGÆNGELIGHED OG INKLUSION

Respondenterne oplever, at den fysiske tilgængelighed, forstået som, at man fysisk kan komme ind i rummet, er tilfredsstillende. Mens omkring hver fjerde af respondenterne oplever, at den faglige tilgængelighed kun er til stede i mindre grad eller slet ikke. Den manglende deltagelse i sociale aktiviteter og faglige aktiviteter, der ikke er obligatoriske, tilskrives manglende overskud og energi grundet respondentens funktionsnedsættelse.

FYSISK TILGÆNGELIGHED

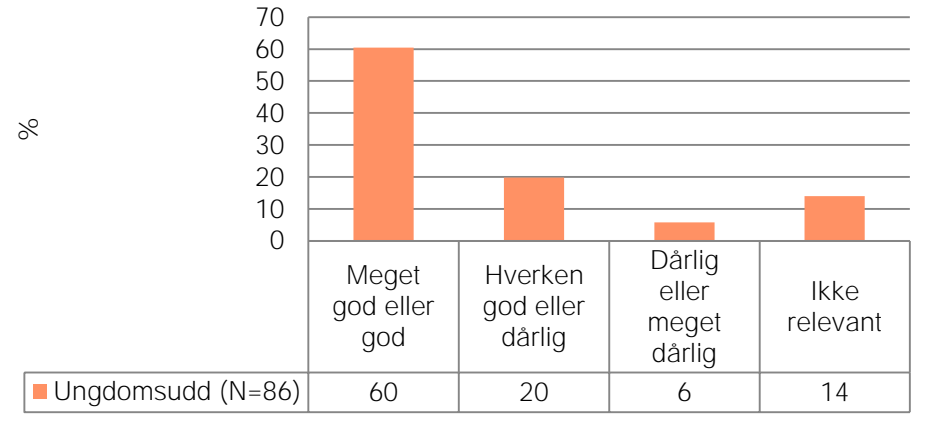
Respondenterne oplever, at deres studiested er rimeligt tilgængeligt fysisk. Kun 6 % af respondenterne oplever, at den overordnede tilgængelighed er dårlig eller meget dårlig. Andre 20 % angiver, at det hverken er godt eller dårligt. 60 % oplever, at den overordnede tilgængelighed er god eller meget god (figur 14).

Det betyder, at den fysiske adgang er til stede, i et eller andet omfang. Man kan komme ind i bygningen, men rapporten siger ikke så meget om, hvorvidt rummet og indretningen gør det muligt at deltage på lige fod med andre. Så man ikke bare er beskuer i forhold til aktivitet, men er reel deltager på lige fod med andre. Kan man f.eks. få lov at sidde sammen med sine medstuderende, eller er man "parkeret" i en krog eller helt oppe foran.

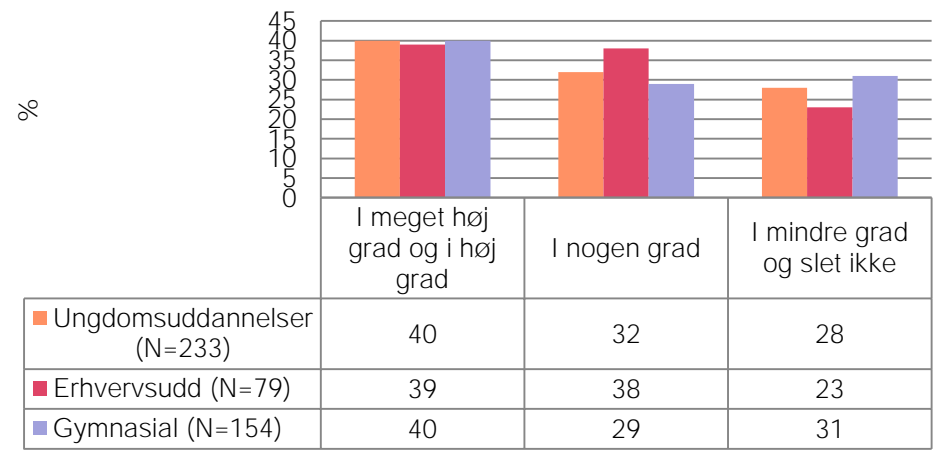
FAGLIG/PÆDAGOGISK TILGÆNGELIGHED

Den pædagogiske og faglige tilgængelighed er ligeledes interessant. For eksempel kan man stille spørgsmål ved om det nytter, at man kan komme ind på uddannelsen fysisk, hvis man ikke får det samme udbytte af undervisningen, som andre. Det kan skyldes at faglige materialer ikke er tilgængelige og/eller bliver

Figur 14 Hvordan vil du vurdere den overordnede tilgængelighed på dit uddannelsessted?

Figur 15 I hvor høj grad oplever du, at undervisningsmaterialerne er udarbejdet så de er tilgængelige for dig at tilgå med din funktionsnedsættelse?

formidlet på en ikke-tilgængelig måde, som gør, at man dermed ikke kan deltage, og sætte sig selv i spil på lige fod med andre.

Omkring hver fjerde respondent (28 %) oplever, at deres undervisningsmaterialer i mindre grad eller slet ikke er tilgængelige. Den oplevelse, at undervisningsmaterialerne i ringe grad eller slet ikke er tilgængelige, er større blandt respondenterne på de gymnasiale uddannelser (31 %) end blandt respondenterne på erhvervsuddannelserne (23 %) (figur 15).

SOCIAL TILGÆNGELIGHED

Det at opleve sig som ikke værende en del af fællesskabet kommer til udtryk i det, som SUMH omtaler som social tilgængelighed. Det er en mere diffus størrelse end de tidligere omtalte former for tilgængelighed.

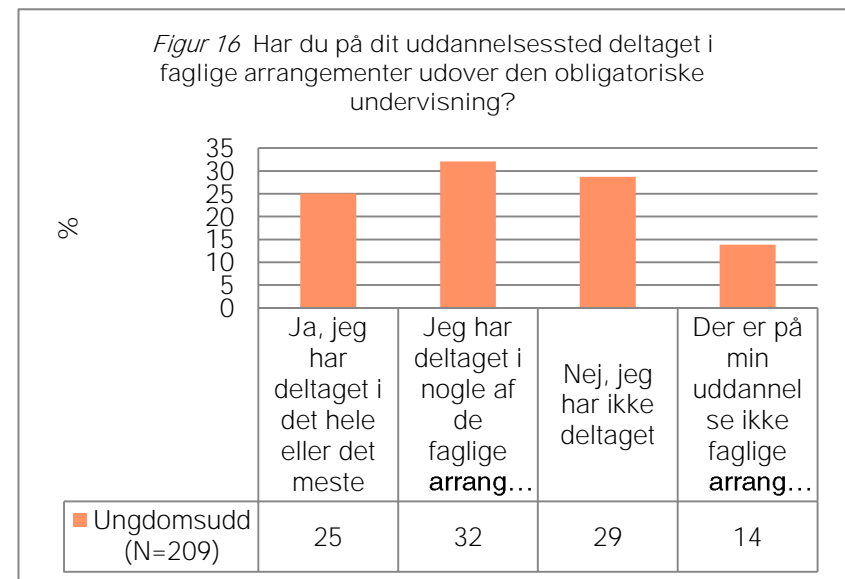
Social tilgængelighed handler om, at man skal kunne deltage på lige fod med andre, og på en inkluderet måde, i både sociale og faglige arrangementer, og i det liv, der foregår på studiet, og omkring studiet, i pauserne mellem undervisning, mv.

Det er interessant, fordi det også er det, der kan være afgørende for, at man bliver fastholdt på og gennemfører studiet.

Omkring 29 % af respondenterne, deltager ikke i faglige arrangementer, der ikke er obligatoriske, mens 32 % af respondenterne deltager i nogle af de faglige arrangementer, der ikke er obligatoriske (figur 16).

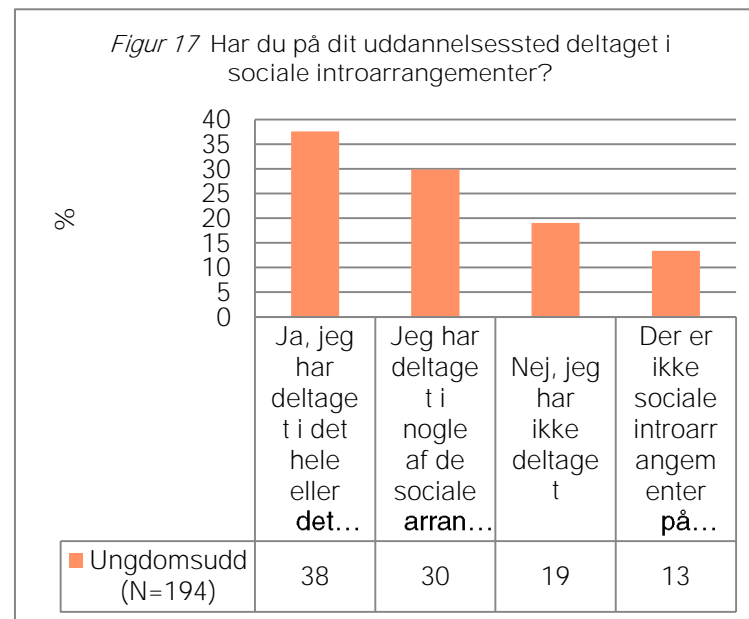
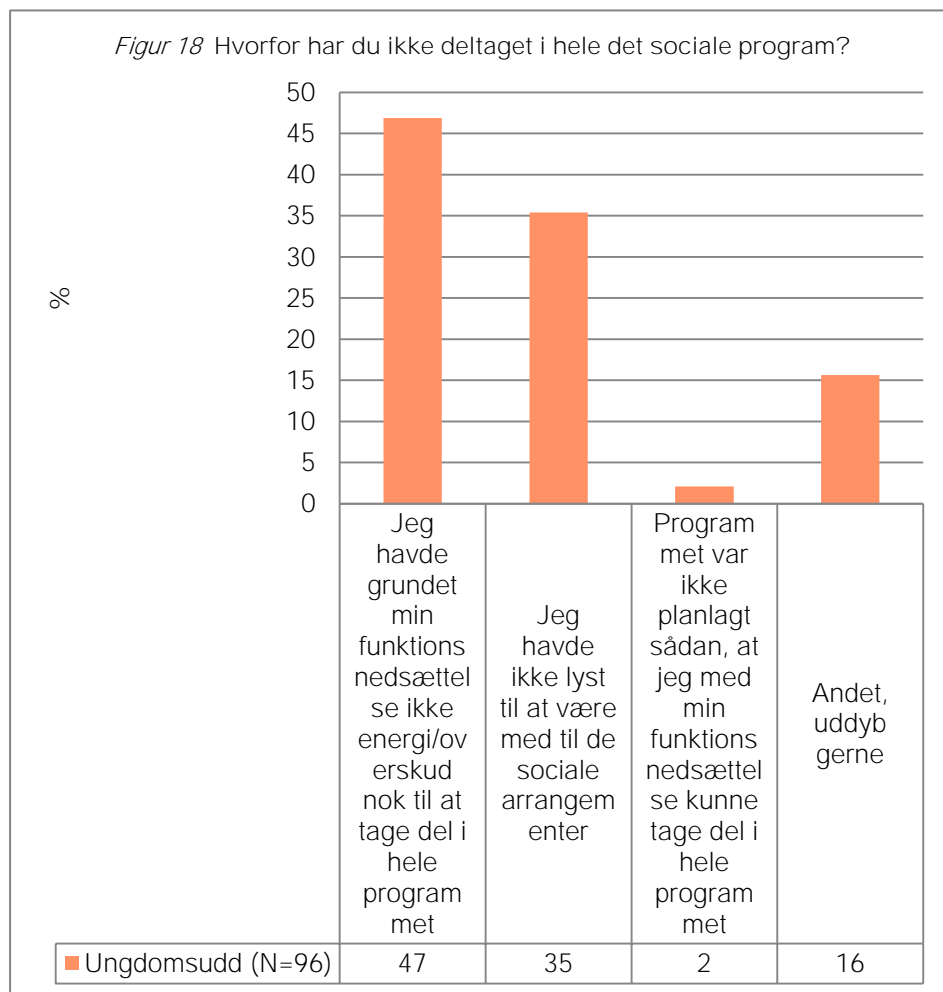
Det er omkring 19 % af respondenterne, der ikke deltager i sociale aktiviteter, og omkring 30 % af respondenterne deltager i nogle af de sociale arrangementer (figur 17).

”Ordblinde hf klassen er ligesom ikke en del af det ordinære studiemiljø”
(Uddybende svar fra respondent i spørgeskema)

På ungdomsuddannelserne tilskriver 47 % af respondenterne den manglende deltagelse i sociale aktiviteter, at de ikke har energi og overskud på grund af deres funktionsnedsættelse, og 35 % angiver, at de ikke havde lyst (figur 18). Når vi ser ned i de uddybende forklaringer, så er den manglende lyst for respondenter på ungdomsuddannelserne ofte knyttet til funktionsnedsættelsen, og oftest en psykisk funktionsnedsættelse.

”Jeg kan grundet mit problem, opleve en stærk trang til at undgå sociale arrangementer og det er meget energikrævende at deltage”
(Uddybende svar fra respondent i spørgeskema)

FORSTÅELSE

Tre ud af fire af respondenterne oplever, at undervisernes forståelse for deres funktionsnedsættelse kan afhjælpe de udfordringer, de har. Men hver 3. respondent oplever samtidig, at underviserne enten i mindre grad eller slet ikke udviser forståelse. Samtidig viser der sig også et billede af, at respondenterne ikke er særlig informative om deres udfordringer, og da respondenterne overvejende har usynlige handicaps (figur 4), er det både elev og underviser, der skal bidrage til løsningen.

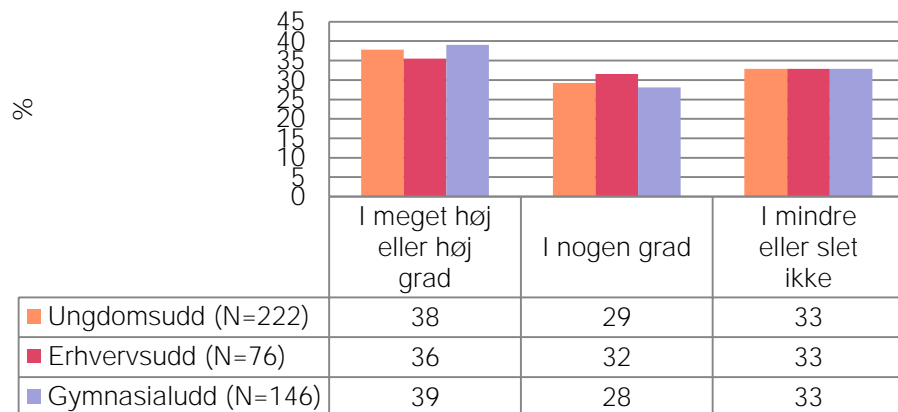
38 % af respondenterne oplever, at underviserne i meget høj grad eller i høj grad udviser forståelse for funktionsnedsættelsen. Men der er også 33 % af respondenterne, der oplever, at underviserne i mindre grad, eller slet ikke, udviser forståelse (figur 19).

Sammenholder man disse tal med, at 75 % af respondenterne på ungdomsuddannelserne i nogen-, høj- eller meget høj grad oplever, at en større forståelse ville

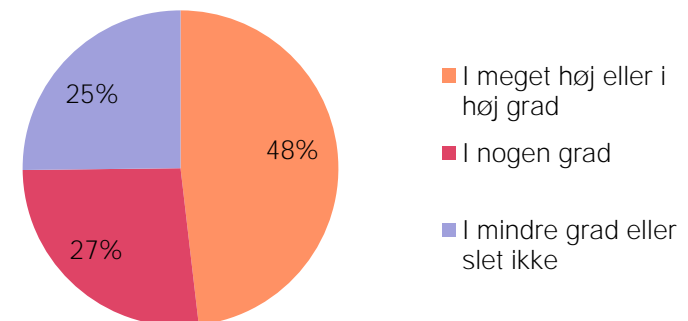
"Jeg er kommet op en dag i skolen og har haft det skidt, og har fået at vide, at "du ligner ikke en der skal være her i dag" – og jeg har sagt "nej, men jeg vil bare gerne være her". Så har vi aftalt, at jeg kan være der den første del af dagen og så tage hjem og hvile mig. Det er ikke sådan, at man skal have en mor på hver skole, for man skal også lære at tage ansvar for sig selv, men den respekt tror jeg, er vigtig – uanset om man er ordblind eller lungesyg eller noget helt andet. Den forståelse er virkelig vigtig."

(Uddybende svar fra respondent i spørreskema)

Figur 19 I hvor høj grad oplever du, at dine lærere eller undervisere udviser forståelse for din funktionsnedsættelse?

Figur 20 I hvor høj grad vil en større forståelse og viden hos dine undervisere og lærere kunne afhjælpe nogle af de problemer du oplever i relation til din funktionsnedsættelse? (N=135)

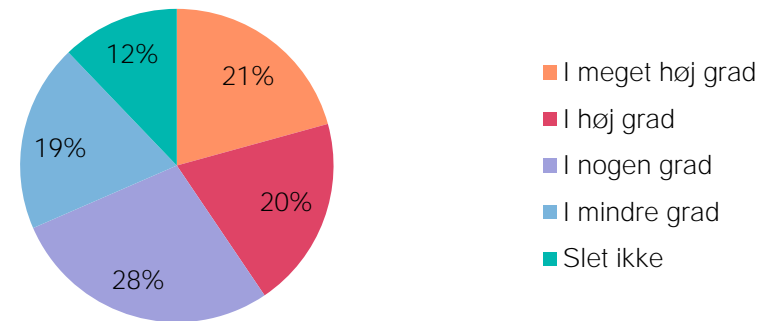

afhjælpe de udfordringer, de har (figur 20), så kan der med fordel ses på, hvordan undervisernes forståelse for funktionsnedsættelsen kan blive større.

Da mange af respondenterne har et usynligt handicap, er der et ansvar hos den enkelte om at orientere om egne begrænsninger og behov. Det er derfor interessant at se på respondenternes besvarelse af, i hvilket omfang de har orienteret deres undervisere. Her svarer 41 % af respondenterne fra ungdomsuddannelserne, at de i meget høj grad eller i høj grad har orienteret deres undervisere og medstuderende (figur 21).

Det er dog værd at bemærke, at 31 % af respondenterne i mindre grad eller slet ikke har orienteret om sin funktionsnedsættelse (figur 21). Dette er selvfølgelig ikke et problem, hvis funktionsnedsættelsen ikke har betydning for gennemførelsen, men det er en udfordring, hvis funktionsnedsættelsen opleves, som havende en betydning, f.eks. for udbyttet.

Figur 21 I hvor høj grad har du orienteret dine undervisere/lærere og medstuderende om din funktionsnedsættelse, og den betydning, den har for dig som elev eller studerende? (N=222)

"Men jeg føler ofte, at jeg bliver nødt til at forklare mig, men de forstår mig, når jeg er åben omkring det. Det giver både dem og mig en helt anden forståelse for hinanden. Nogle gange synes jeg, at folk gør grin med sygdommen, men når man så forklarer det, så bliver folk ofte meget interesserede og forstående." (Uddybende svar fra respondent i spørgeskema)

PERSPEKTIVERING

DANSKE ERHVERVSSKOLER OG –GYMNASIER: PLADS TIL ALLE UNGE PÅ UNGDOMSUDDANNELSERNE

Nærværende rapport tegner et interessant og uhyre relevant billede af, hvordan unge med funktionsnedsættelser oplever livet på ungdomsuddannelserne. I Danske Erhvervsskoler og – Gymnasier er vi godt klar over, at der er nogle særlige udfordringer på erhvervsuddannelserne, og den reform, der kom af erhvervsuddannelserne i 2015, gjorde det desværre ikke nemmere. Reformen indeholdt flere gode elementer, der gør uddannelserne mere attraktive for de unge. Men for en del unge blev det enten sværere at komme ind eller gennemføre. Dette gælder heriblandt for nogle unge med funktionsnedsættelser. Da der jo ikke er tale om en homogen gruppe, er det naturligvis ikke gået lige hårdt ud over alle. For nogen er adgangskravet om at skulle have 02 i dansk og matematik ved folkeskolens afgangsprøve en uoverstigelig hurdle, da de måske ikke har været oppe til prøverne.

Men væsentligst er nok manglen på fleksibilitet og tid i uddannelserne – på flere måder. Før reformen kunne erhvervsskolen forlænge et uddannelsesforløb for den enkelte, hvis skolen vurderede, at det var nødvendigt for at eleven kunne opnå de nødvendige kompetencer. Det må man ikke længere. Alle skal klare det på normeret tid. Oveni, er den normerede tid blevet væsentligt mere komprimeret på en del erhvervsuddannelser, fordi der er nye krav om niveauer i fagene. De kan være vanskelige at nå for alle elever, og særligt unge med funktionsnedsættelser er udfordrede.

Tid er også en faktor, når eleverne skal i praktik i en virksomhed. Den unge med funktionsnedsættelse kan måske ikke klare en 37 timers arbejdsuge, men der er ikke mulighed for nedsat tid i praktik på særlige vilkår.

Måske skal det være muligt at give en arbejdsgiver et særligt tilskud, hvis han er villig til at tage en elev, som kun kan arbejde 20 timer om ugen? Eller kunne man øge fleksibiliteten, så skolerne igen får en vis grad af frihed til at tilpasse et uddannelsesforløb, så det harmonerer med elevens reelle muligheder for at gennemføre en uddannelse?

I DEG bidrager vi gerne til at sætte yderligere fokus på disse uhensigtsmæssigheder, og forsøge at gøre noget ved dem. Det gør vi for de unges skyld. Men det gør vi også for samfundets skyld, fordi vi har brug for alle.

Lars Kunov, direktør for Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier

LANDSSAMMENSLUTNINGEN AF HANDELSSKOLER: VI GÅR FORREST I KAMPEN; ALLE SKAL HAVE LIGE ADGANG TIL UDDANNELSE

Hvis vi skal sikre høj trivsel blandt unge med forskellige funktionsnedsættelser på vores uddannelsesinstitutioner, er vi, som elevråd, nødt til at være vores ansvar voksent og kigge på, hvordan vi kan være med til at forandre rammerne til det bedre på lokalt niveau – fra institution til institution. Som national elevorganisation må vi naturligvis ikke glemme vores rolle i at forsøge at kæmpe for forbedrede strukturelle rammer på lang sigt, men indsatsen for at sikre inkluderende studiemiljøer, som tager højde for den sociale tilgængelighed og skaber fællesskab på tværs af forskellige elevgrupper, skal i høj grad lægges lokalt. Her har elevrådene en stor opgave i at sikre bred repræsentation af alle elever, og sørge for, at så mange elever som muligt, kan spejle sig i, og føle sig tilpas i de aktiviteter, som elevrådet er med til at arrangere.

Det er naturligvis en svær opgave, især fordi mange unge med funktionsnedsættelser, ifølge rapporten, ikke er særligt informative om deres udfordringer, og mange går rundt med usynlige handicaps, som det kan være sværere at tage højde for.

Måske vi derfor, som elever og som elevråd, er nødt til at tage alternative midler i brug, hvis vi ønsker at forbedre hverdagen for os selv og vores klassekammerater. Vi må sammen se på, hvordan vi kan skabe inkluderende og åbne fællesskaber, hvor det er helt O.K. at have funktionsnedsættelser og særlige behov, og hvor vi tør tale åbent om det, fordi vi, ved at tale åbent om og adressere vores egne og hinandens særlige behov, kan blive mere opmærksomme på, hvordan vi i tilrettelæggelsen af elevrådsarbejdet, studiemiljøet og de sociale aktiviteter på skolen kan imødekomme disse behov.

Som elevråd og elever har vi dog også en helt særlig rolle at spille over for både ledelse og undervisere, når vi har, eller er opmærksomme på klassekammerater, der har forskellige handicap eller funktionsnedsættelser, så deres behov bliver mødt i undervisningen.

Mange unge føler, at den Specialpædagogiske støtte, de modtager, er god og har stor betydning for, om de kan gennemføre uddannelsen. Det er jo helt fantastisk. At det så kun er 43 % af de unge, der kender til SPS, er et problem, vi elever må tage hånd om, for eksempel ved at kræve mere SPS og større viden om SPS – og holde både skole og undervisere ansvarlige for, at vi og vores medelever har de bedst mulige forudsætninger for at gennemføre uddannelsen. Det er fuldstændig grundlæggende.

Det er ikke sikkert, at alle elevråd behøver at lave en inklusionspolitik, men det er helt sikkert, at hvis vi som elever og elevråd har øget fokus på problemstillingen, kan vi bidrage til at færre må droppe ud af deres uddannelser pga. handicap, sygdom og stress, fordi vi gennem fokus på den sociale tilgængelighed sikrer, at så mange som muligt kan være med i det sociale liv, og det vil være med til at fastholde unge med særlige behov i de uddannelser, som de egentligt gerne vil gennemføre, men som kan være fuldstændig uoverskuelig, hvis ikke man også føler sig fagligt inkluderet, og personligt og socialt tilpas på uddannelsen, og i det sociale miljø.

Oliver Asmund Bornemann, Formand for Landssammenslutningen af Handelsskoler

DANSKE HANDICAPORGANISATIONER: UNGE MED HANDICAP KAN OG VIL BIDRAGE

For alle mennesker gælder, at uddannelse er vigtigt for senere at komme i job. Men vi ved, at for mennesker med handicap, er uddannelse endnu mere afgørende for at få foden inden for på arbejdsmarkedet.

Første skridt på vejen mod en videregående uddannelse, og en plads på arbejdsmarkedet, er at tage en ungdomsuddannelse. Derfor er det afgørende at unge med handicap får en ungdomsuddannelse, der matcher den unges interesser og evner. Ligesom alle andre unge.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har gennemført en undersøgelse for Danske Handicaporganisationer, der desværre viser at færre unge med handicap gennemfører en ungdomsuddannelse inden de er fyldt 25 år, sammenlignet med unge uden handicap.

SUMHs undersøgelse er med til at gøre os klogere på de barrierer, unge med handicap, støder på i uddannelsessystemet.

Undersøgelsen viser, at unge med handicap har et højere frafald end andre unge, og en tredjedel af de unge har et eller flere frafald bag sig. Samtidigt giver flere unge udtryk for, at de grundet deres handicap, tager en anden uddannelse end den, de helst ville.

Undersøgelsen viser også, at mange unge med handicap bliver forsinket under deres uddannelse. Det skyldes hovedsageligt den unges handicap. Men undersøgelsen peger samtidigt på, at manglende hjælpemidler og støtte er en anden årsag til forsinkelser.

Disse barrierer skal vi selvfølgelig have fjernet.

Vi skal sørge for en langt større fleksibilitet i uddannelsessystemet, så det bliver lettere at tage en ungdomsuddannelse over længere tid. I DH har vi fx foreslået, at det skal være muligt for unge med handicap at benytte sig af Team Danmark-ordningen, så de ligesom elitesportsudøvere får et ekstra år til at gennemføre deres uddannelse. Vi arbejder også for, at det skal være lettere at tage en erhvervsuddannelse med praktik på mere fleksible vilkår.

Elever og studerende med handicap har mulighed for at få specialpædagogisk støtte under uddannelsen. Det kan fx være i form af hjælpemidler, eller som støtte til at planlægge og strukturere arbejdet. Det er en god ordning. Men undersøgelsen viser, at mange elever med handicap slet ikke kender til mulighederne for at få støtte. Derfor skal det selvfølgelig sikres, at unge med handicap får kendskab til de muligheder for støtte, der er i uddannelsessystemet. Og så kan det ikke nytte, at materialer eller hjælpemidler kommer for sent. Det skal der styr på, så det ikke i sig selv bliver en barriere for at gennemføre en uddannelse.

Unge med handicap kan og vil bidrage. Uddannelse er en investering, der både er til gavn for den enkelte unge og samfundet som helhed. Derfor vil vi fortsætte med at arbejde for et mere inkluderende uddannelsessystem, så alle unge med handicap kan gennemføre en uddannelse.

Thorkild Olesen, formand for Danske Handicaporganisationer

ERHVERVSSKOLERNES ELEVORGANISATION: DET ER EN FÆLLES OG VIGTIG KAMP FOR DANMARK

Rapporten er på én og samme tid både opløftende og bekymrende at læse. Det er Erhvervsskolernes Elevorganisations holdning, at alle personer – uanset faglig, fysisk, psykisk eller socialt udgangspunkt – skal have mulighed for at tage en ungdomsuddannelse. Det er vigtigt at indføre initiativer, som kan skabe en kulturel og strukturel forbedring af rammerne for elever med funktionsnedsættelse. Vi vil derfor gerne kvittere for det arbejde, som er lagt i udarbejdelsen af rapporten.

Som elevorganisation for danske elever på de tekniske erhvervsuddannelser er det bekymrende at se de tydelige, store forskelle mellem erhvervsuddannelser og gymnasier. Det er bekymrende at hele 41 % af eleverne på en erhvervsuddannelse, med en funktionsnedsættelse, har valgt en anden uddannelse end den mest ønskede, mod 20 % på gymnasier. Vi mener at forskellen kan tegne et billede af barrierer i blandt andet; skoleforløbet, praktik og socialt.

Vi oplever, at der i skoleforløbet går lang tid for udlevering af hjælpemidler af både faglig eller psykisk karakter. Ydermere er det en oplevelse, at både skolekammerater og lærere ikke har en forståelse af, hvad det vil sige at have en elev i klassen med funktionsnedsættelse. Undersøgelsen viser i den sammenhæng, at 1/3 af elever med funktionsnedsættelse ikke mener, at lærerne viser forståelse for deres funktionsnedsættelse.

I praktikken er det i overvejende grad mestrenes manglende viden om at have lærlinge med funktionsnedsættelse, som er en udfordring. Samtidig er det ikke en mulighed at tage et praktikophold på deltid, hvilket ikke fordrer unge med funktionsnedsættelse at tage en erhvervsuddannelse.

Slutteligt oplever vi, at det er svært for elever med funktionsnedsættelse at være en del af et socialt fællesskab på uddannelserne. Erhvervsuddannelserne har færre sociale aktiviteter faciliteret på skolen end gymnasierne, og det rammer især de elever med funktionsnedsættelse. Derfor er det vigtigt, at skolerne inviterer – i samråd med eleverne – til sociale aktiviteter på skolen, da social trivsel er en vigtig faktor for velbefindende og fastholdelse.

Afslutningsvist er det vigtigt, at skolerne og ministeriet gør en indsats for at styrke og udbrede kendskabet til SPS'en. Det er et godt tilbud, og denne undersøgelse viser desværre, at tilbuddet ikke bliver udnyttet på den mest optimale måde i dag.

Rapporten er et vigtigt skridt i at forbedre uddannelsesstilværelsen for fremtiden, så flere elever med og uden funktionsnedsættelse kan tage deres ønskede ungdomsuddannelse. Mange af rapportens resultater skal løses politisk og kræver, at uddannelsessektorens organisationer på tværs af ledere, lærere og elever står sammen. Det er en fælles kamp, og en kamp som er vigtig for Danmark. Den kamp tager vi gerne.

Anton Bay Hansen,

Formand Erhvervsskolernes Elevorganisation

Titel: Ungdomsuddannelser – Skal være for alle

Udgivet af: Sammenslutningen af Unge Med Handicap (SUMH) 2020 – www.sumh.dk

Støtte af: Helsefonden – helsefonden.dk og Sascha Fonden – saschafonden.dk

Tekst: Ditte Rejnholdt Rudolfsen og Marlene Mikkelsen

Layout: Marlene Mikkelsen

